חַכְלֹ [–בין רבי ובין רבנן] מוֹדִים שֶׁאִם נִתְכַּפֵּר הבעלים בְּשֶׁאֵינָהּ אֲבוּדָה – בחטאת שהפריש כשאבדה הראשונה, שהדין הוא שהחטאת הָאֲבוּדָה מֵתָה, אפילו אם נמצאה קודם שהבעלים התכפר, ועמדה בפנינו עם חברתה, כיון שהיא דחויה, ובכלל חמש חטאות שהלכה למשה מסיני שדינן למיתה, ולפי שיטת רבי יוחנן שיקרב השעיר השני מהזוג השני, והשעיר השני מהזוג הראשון יִרעה, מובן מדוע כתוב במשנה 'שאין חטאת צבור מתה', שאילו היתה חטאת זו של יחיד לדברי הכל היה דינה למיתה, כמו שאר אבודים שנתכפרו בעליהם באחר. אֶלָּא לְרַב שפירש כוונת חכמים שהשני מהזוג הראשון קרב למזבח והשני מהזוג השני יִרעה, יקשה שמלשון המשנה 'שאין חטאת צבור מתה' משמע שחטאת יחיד באופן כזה מתה, ובין לרבי ובין לרבנן אי אפשר לומר כן, שהרי לרבנן ודאי אינו הולך למיתה, כיון שלדעת רב מקריב את הראשון הדחוי, ובשני שנשאר שהופרש לתשלומי האבוד, אין דינו כאבוד, שהרי לשיטתם מפריש לאבוד לאו כאבוד דמי, ולא נאמרה בו ההלכה למשה מסיני שימות. ואפילו לרבי הסובר שבהמה שהופרשה לתשלומי האבוד דינה כמותו, מכל מקום שעיר זה לא הופרש לתשלומי האבוד, שהרי השעיר מהזוג הראשון שעמד לאותו שם עדיין עומד חי כבתחילה, ורק משום שבן זוגו של ראשון מת הוצרכו להביא עוד שנים, וכיון שסובר רב שאין בעלי חיים נדחין כלל, ויכלו להקריב כל הזמן הזה את איזה מהם שירצה, אם כן הֲוָה לֵיהּ – נמצא שהוא כְּמַפְרִישׁ שְׁתֵּי חֲטָאוֹת לְאַחֲרִיוּת – כמי שמתחילה מפריש שתים על דעת להתכפר באחת מהן שירצה ויתאפשר לו, ואם תאבד אחת מהן יוכל להתכפר בחברתה, וְאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, הַפְרִישׁ שְׁתֵּי חֲטָאוֹת לְאַחֲרִיוּת, דהיינו שאם תאבד האחת יתכפר בחברתה, מִתְכַּפֵּר בְּאַחַת מֵהֶם וְהַשֵּׁנִיָּה תֵּרָעֶה, ואפילו לדעת רבי שסובר שמפריש לאבוד כאבוד דמי, כאן שלא הופרשה מתחילה לאיבוד אלא לתנאי ואחריות שאם לא תהיה אחת מהם ראויה יתכפר בחברתה, מודה רבי שאין דינה למיתה, שדין 'חטאת שכפרו בעליה באחרת למיתה' נאמר רק כשנדחית בכך שאבדה או בתשלומי אבוד שדינו כאבוד, אך אלו מעולם לא נדחו.

מתרצת הגמרא: בֵּיוָן דְּאָמַר רָבָא לעיל (סד.) שרַב סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר לגבי קרבן פסח שמְצָוָה בָּרִאשׁוֹן, וכיון שהראשון עומד להקרבה ולא השני, אם כן מַעִיקָּרָא כשהפריש את השני לגורל בפעם השניה, כְּמַפְרִישׁ לְאֵיבּוּד דְּמֵי, מפני שכלל לא היה ראוי להקרבה, וכל הפרשתו אינה אלא על מנת שיאבד וילך למיתה [מה שאין כן במפריש לאחריות], ורב יעמיד את משנתינו כרבי הסובר שהמפריש לאיבוד כאבוד דמי, ולפיכך חטאת יחיד דינה למיתה, ולכן כתוב במשנה 'שאין חטאת צבור מתה'.

הגמרא מקשה קושיא נוספת מהמשנה על רב שפירש ששעיר שני שבזוג שני יִרעה: תָּנַן במשנה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, השעיר השני שלא הוקרב ולא נשלח לעזאזל, חטאת זו תָּמוּת אף שהיא חטאת צבור. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא – יהיה מובן לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר שעל שְׁנֵי שְׁבָזוּג רִאשׁוֹן אמרו חכמים יִרְעֶה עד שיסתאב, שלְשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה יָמוּת, כיון שמְתַכַּפֵּר בְּשעיר הַשֵּׁנִי שְׁבָזוּג שֵׁנִי, אֶלָּא לְרַב דְּאָמַר שכוונת חכמים שֶׁשֵּׁנִי שְׁבָזוּג שֵׁנִי יִרְעֶה, ולְרַבִּי יְהוּדָה שעיר זה שחכמים אמרו שירעה, הוא אמר יָמוּת, אם כן לְרַבִּי יְהוּדָה בְּמַאי מְכַפֵּר – איזה מהם יקרב למזבח, הרי הראשון ודאי דחוי, כיון שלדעת רבי יהודה בעלי חיים נדחין, ואילו השני הרי אמר כאן במשנה שימות. מתרצת הגמרא: מִי סָבְרַתְּ – וכי אתה סובר שרַבִּי יְהוּדָה אַשֵּׁנִי שְׁבָזוּג שֵׁנִי קָאֵי – דיבר על השעיר הנותר מהזוג השני, אין לומר כך, אלא רַבִּי יְהוּדָה אַשֵּׁנִי שְׁבָזוּג רִאשׁוֹן קָאֵי, ועליו אמר שימות, ומשום שבעלי חיים נדחין, ואפילו חטאת צבור שנדחית דינה למיתה, ואילו השעיר הנשאר מהזוג השני יקרב למזבח.

הגמרא מביאה קושיא מהמשנה על רבי יוחנן: וְאֵיבָא דְּקָא מוֹתֵיב לְהָכִי – יש מי שמקשה מדברי המשנה 'ועוד אמר רבי יהודה' על רבי יוחנן, שהרי שנינו, וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֶפֶשׁ הָדָם יָמוּת הַמַּשְׁתַּלֵּחַ, מֵת הַמַּשְׁתַּלֵּחַ, יִשְׁפֹּךְ הַדָּם. בְּשִׁלְמָא – יהיה מובן לְרַב שנינו במשנה: וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֶפֶשׁ הָדָם יָמוּת הַמַּשְׁתַּלֵּחַ, מת המשתלח ישפך הדם: הגמרא דנה בדברי רבי יהודה. שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – יהיה מובן באופן שנֶפֶשׁ הָדָם של שעיר הפנימי מדוע יָמוּת הַמַּשְׁתַּלֵּחַ, משום דְּאַבַּתְּיֵי לֵיהּ אִיתְעַבּוֹרֵי מִצְוָתֵיהּ – שעדיין לא נעשתה מצותו של שעיר הפנימי במתנות דם, וכיון שעבודת מתן דמו מעכבת, צריך להביא כעת זוג אחר ולהגריל עליו, ובן זוגו המשתלח נדחה כשנשפך הדם ונשאר יחיד, וכיון שלרבי יהודה בעלי חיים נדחין, לכן ימות, אֶלָּא באופן שמת שעיר הַמַּשְׁתַּלֵּחַ, אַמַּאי [–מדוע] יִשָּׁפֵךְ הָדָם של השעיר הפנימי, הָא אִיתְעַבּוֹרֵי לֵיהּ מִצְוָתֵיהּ – הרי נעשתה מצותו של השעיר המשתלח, שאין מעכב בו אלא הגרלה כדי לקבוע לכל שעיר את שמו, וכבר נעשתה בו ההגרלה, ומדוע ידחה הדם וישפך. משיבה הגמרא: אָמְרֵי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי, אָמַר קְרָא שהשעיר המשתלח (ויקרא טז י) יָעֳמַד חַי לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר', ודורשים, עַד מָתַי יֶהֱא זָקוּק השעיר המשתלח לִהְיוֹת חַי, עַד שָׁעָה מַתָּן דָּמִים שֶׁל חֲבֵירוֹ העומד לשם, וכשמת המשתלח לפני מתן דם הפנימי נדחה הדם ואי אפשר ליתן ממנו, שהרי לדברי הכל בבהמות שנשחטו שייך דיחוי, וצריך להביא זוג אחר ולהגריל עליהם, כיון שכפרת הדם מעכבת.

הגמרא דנה בענין הקרבת שעירים ופרים ביום הכפורים שנשארו משנה קודמת, ודין שקלים שנאבדו ונמצאו: תָּנַן הָתָם – שנינו שם במשנה (שקלים פ"ב מ"א), בְּנֵי הָעִיר [אחת הערים מחוץ לירושלים] שֶׁשָּׁלְחוּ אֶת שִׁקְלֵיהֶן לבית המקדש בידי שליח, וְנִגְנְבוּ אוֹ שֶׁאָבְדוּ ממנו בדרך, ואינו יכול להביאם למקדש כדי לקנות מהם קרבנות צבור, אִם כשנודע לבעלים כבר נִתְרַמָּה התְּרוּמָה שהיו תורמים מן השקלים שבלשכה לג' קופות קטנות, נִשְׁבָּעִין השלוחים שבועת השומרים לַגִּזְבָּרִין, משום שבשעה שתורמים את הלשכה מכלילים בתרומה אף את התורמים של השקלים האבודים כדי שיהיה להם חלק בקרבנות, והבעלים פטורים מליתן עוד, ונמצא שהפסד האבידה להקדש, והגזברים הם בעלי הדין כלפי השלוחים. וְאִם לָאו – אם כשנודע לבעלים עדיין לא נתרמה התרומה, נִשְׁבָּעִין השלוחים לִבְנֵי הָעִיר, מפני שבמקרה זה אין תורמים עליהם מהשקלים שבלשכה אלא בתנאי שישלחו שקלים אחרים, ונמצא שהפסד הוא לבעלים, והם כעת בעלי הדין, וּבְנֵי הָעִיר שׁוֹקְלִין שקלים אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן – במקום השקלים שאבדו. אם נִמְצְאוּ השקלים [באופן שנאבדו] אוֹ שֶׁהֶחְזִירוּם הַגַּנָּבִים [באופן שנגנבו], אֵלּוּ וְאֵלּוּ – השקלים שחזרו והשקלים שהביאו במקומם שֻׁקָּלִים הֵם ונשארים בקדושתם, שהרי הופרשו לשקלי חובה, וְהשקלים שחזרו אֵין עוֹלִין לָהֶן [–לבעלים] לַשָּׁנָה הַבָּאָה לחובתם, אפילו שיצאו ידי חובת שנה זו בשקלים שהביאו תחתם, ויצטרכו לתת בשנה הבאה שקלים חדשים כבכל שנה. ובברייתא שנינו, רַבִּי יְהוּדָה חולק וְאוֹמֵר, עוֹלִין לָהֶן לַשָּׁנָה הַבָּאָה ופטורים מלתת שקלים נוספים. מבררת הגמרא: מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה שפטורים בשנה הבאה. אָמַר רָבָא, קָסָבַר רַבִּי יְהוּדָה חוֹבוֹת שֶׁל שָׁנָה זוֹ – שהופרשו לחובת שנה זו קְרֵיבוֹת לַשָּׁנָה הַבָּאָה ויוצא בהם ידי חובתו, ולפיכך יוצא הבעלים ידי חובתו בשנה הבאה בשקלים שנמצאו לאחר התרומה בשנה זו.

הגמרא מקשה על רבא: אִיתְיְבֵיהּ – הקשה אַבַּיֵי, שנינו בברייתא, פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן, וְכֵן שְׁעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה – כשחטאו צבור בעבודה זרה על פי הוראת בית שאמר שלדעת חכמים אין בעלי חיים נדחין והראשון קרב והשעיר מזוג שני יִרעה, ולכן רבי יהודה נקט בלשון 'ועוד', כיון שברִישָׁא פְּלִיגִי [–נחלקו] בְּחַטַּאת צִבּוּר, וּבְסֵיפָא פְּלִיגִי בְּבַעֲלֵי חַיִּים, כלומר שרבי יהודה בתחילה בא לחלוק שאין דין הנותר לרעיה אלא למיתה כיון שחטאת צבור מתה, ועוד נחלק שלא הראשון קרב, אלא אדרבה הוא הולך למיתה כיון שבעלי חיים נדחין, והשעיר מזוג שני שעליו אמרתם שירעה הוא יקרב. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן מַאי – מה בא רבי יהודה להוסיף בלשון 'ועוד', הלא אף לחכמים אין בעלי חיים נדחין והראשון קרב. מסיקה הגמרא: אכן לדברי רבי יוחנן קַשְׁיָא, ומשמעות משנתינו כרב.

המשך בעמוד קנג

דין להיתר, ונודע להם שטעו בית דין בהוראתם, ומביאים בית דין
לכפרתם פר לעולה ושעיר לחטאת, שֶׁאִבְּרוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים
תַּחְתֵּיהֶן, ואחר שהוקרבו הקרבנות האחרים נמצאו הראשונים,
כּוּלָּן [–כל הראשונים] יָמוּתוּ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי
שִׁמְעוֹן חולקים ואוֹמְרִים, לא ימותו אלא יֵרָעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיִמָּכְרוּ
וְיִפָּלוּ דְּמֵיהֶם לִנְדָבָה, משום שכל אלו חטאות הצבור הן, והדין הוא
שָׁאֵין חַטַּאת צִבּוּר מֻתָּה. ומבואר שדעת רבי יהודה שאי אפשר
להניח פר ושעיר מיום הכפורים של שנה זו לצאת ידי חובתו
בשנה הבאה, וקשה על רבא שפירש שרבי יהודה סובר אף
בקרבנות שחובות שנה זו קריבות לשנה הבאה. מתרצת הגמרא:
אָמַר לֵיהּ רבא,

אם מדין של קָרְבְּנוֹת צִבּוּר הנלקחים מתרומת הלשכה שהיא מכספי הצבור קָא אָמְרַתְּ – אתה אומר להקשות, זו אינה קושיא כלל, משום ששָׁאנֵי – ששונה דינם של קָרְבְּנוֹת צִבּוּר שאינם ראויים לשנה הבאה, כיון שמראש חודש ניסן ואילך אינם באים עוד מתרומת שקלי השנה שעברה, ויש להביאם מכספי התרומה החדשה שנאספו בחודש אדר האחרון, וּכְדְרַבִּי טָבִי אָמַר רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה, דְּאָמַר רַבִּי טָבִי אָמַר רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה, אָמַר קְרָא (במדבר כח יד) זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה, ודורשים ממה שנקטה התורה בפסוק כמה פעמים לשון של חידוש ['חדש' 'בחדשו' 'לחדשי'], שאָמְרָה תּוֹרָה, חַדֵּשׁ וְהָבֵא לִי קָרְבָּן מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה – שבאחד מן החדשים צריכים לחדש את הקרבנות, ומאותו חודש ואילך יש להביא את קרבנות הצבור מכספי התרומה החדשה ולא מן הישנה, וחודש זה הוא ניסן.

שואלת הגמרא: הָא תִּינַח – לפי זה מיושב הטעם לגבי שָׂעִיר של יום הכפורים, שהוא קרבן צבור ונקנה מכספי הלשכה, אבל בְּפַר של יום הכפורים שאינו בא מתרומת הלשכה, אלא הוא בא מממונו של כהן גדול ודינו כקרבן יחיד, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מה הטעם שיידחה ולא יבוא להקרבה בשנה הבאה. משיבה הגמרא: אכן הדחייה של הפר אינה אלא משום גְּזֵירָה פַּר אָטוּ – אגב שָׂעִיר, שחוששים שמא כשיראו שמשהים את הפר להקריבו בשנה הבאה, יבואו להמתין אף עם השעיר להקריבו בשנה הבאה, ואסור לעשות כן, שהרי השעיר צריך לבוא מתרומה חדשה.

דוחה הגמרא: וְכִי מִשּׁוּם גְּזֵירָה בלבד יָמוּתוּ, הלא די היה אם מפני גזירה זו ישלח הפר לרעות עד שיסתאב ולא ימות. וְעוֹד מוסיפה הגמרא להקשות, הָא דְּרַבִּי טָבִי אָמַר רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה שאמר שצריך להביא מתרומה חדשה, הלכה זו גּוּפָהּ – עצמה רק מִצְוָה – לכתחילה הִיא ואין זה מעכב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, קָרְבְּנוֹת צִבּוּר חֲבָאִין בְּאֶחָד בְּנִיסָן ואילך, מִצְוָה לכתחילה לְהָבִיא מִן הֶחָדָשׁ – התרומה החדשה, וְאִם הֵבִיא מִן הַיָּשָׁן – התרומה הישנה יָצָא בדיעבד, אֶלָּא שֶׁחִפֵּר והפסיד לקיים את המִצְוָה כראוי, וכיון שכך לא מסתבר לומר שהשעיר והפר יָמוּתוּ, ודי בזה שירעו עד שיסתאבו.

הגמרא מבארת טעם אחר: אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא, הטעם שפר ושעיר של יום הכפורים שנמצאו לאחר שהוקרבו אחרים תחתיהם דינם למיתה, ואינם עומדים לשנה הבאה, הוא לְפִי – מפני שֶׁאֵין הַגּוֹרָל שערך הכהן הגדול על השעירים ביום הכפורים קוֹבֵעַ את תפקידו של השעיר שלשמו יעמוד מַשְׁנָה זו לַחֲבֶרְתָּהּ – לשנה הבאה, ולא יוכל להקריבו בשנה הבאה על פי הגורל של שנה זו. שואלת הגמרא: אם כן וַנֵּייתֵי – יביאו את השעיר בשנה הבאה עם שעיר נוסף וְנַגְרִיל בשנה הבאה על שניהם, והגורל של השנה הבאה יקבע את שמו. משיבה הגמרא: אין להשאיר את השעיר ולהגריל עליו שוב בשנה הבאה, מפני גְּזֵירָה שֶׁמָּא יהיו אנשים שלא יראו את הגורל בשנה הבאה וְיֹאמְרוּ שששמו עליו משנה שעברה וְהַגּוֹרָל קוֹבֵעַ מַשְׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ.

שואלת הגמרא: הָא תִּינַח – לפי זה מיושב הטעם מדוע אין להקריב בשנה הבאה את הַשָּׂעִיר משנה זו, משום שבשעיר אכן יש חובת הגרלה, אלא פַּר שלא מגרילים עליו מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מה הטעם שיידחה ולא יבוא להקרבה בשנה הבאה. משיבה הגמרא: אכן הדחייה של הפר אינה אלא משום גְּזֵירָה פַּר אָטוּ – אגב שָׂעִיר, שחוששים שמא אם נשהה את פר יום הכפורים להקריבו בשנה הבאה, יבואו להקל בזה אף בשעיר שהוא אסור משום גזירה שמא יאמרו הגורל קובע. דוחה הגמרא גם את הטעם הזה: וְכִי מִשּׁוּם גְּזֵירָה בלבד יָמוּתוּ, הלא די היה אם מפני גזירה זו ישלח הפר לרעות עד שיסתאב.

הגמרא מבארת טעם אחר: אֶלָּא הטעם שדין הפר והשעיר למיתה, הוא גְּזֵירָה מִשּׁוּם חֲטָאת שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָהּ – שהיא יותר מבת שנה ונפסלת להקרבה, שחוששים שמא עד יום הכפורים של שנה הבאה תעבור שנתו הראשונה של השעיר ויהיה יותר מבן שנה, ולא יהיה ראוי להקרבה.

מקשה הגמרא: וכי רק גְּזֵירָה היא שמא תעבור שנתו, הרי הִיא גּוּפָהּ – חטאת זו עצמה חֲטָאת שֶׁעָבְרָה שְׁנָתָהּ הִיא, שהרי אם נמתין עם שעיר זה עד יום הכפורים בשנה הבאה, ודאי תעבור שנתו ולא נוכל להקריבו, ואין זה רק חשש. מתרצת הגמרא: הָא לֹא קַשְׁיָא – קושיא זו אינה קשה, מפני שיכול להיות שעד יום הכפורים הבא לא תעבור עליו שנה, וּכְשיטת רַבִּי הסובר לגבי דין בתי עיר חומה, שמונים את השנה לפי מנין ימות החמה, ולפי זה בשנה פשוטה [שלא עיברוה בית דין] אין שנה שלימה בין יום הכפורים הזה ליום הכפורים שבשנה הבאה, מכיון שאנו מונין את החדשים לפי הלבנה המתחדשת, ובעבור שנים עשר חדשים למנינה עדיין חסרים אחד עשר יום להשלים לחשבון שנת חמה העודפת עליה, ועליך להוסיפם על ימי שנת הלבנה כדי להשלים הימים כשנת חמה, דְּתַנְיָא בברייתא, נאמר בתורה לגבי בתי ערי חומה (ויקרא כה ל) 'וְאִם לֹא יִגְאַל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חוֹמָה לַצְּמִיתֻת לְקֹנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו', ומבארת הברייתא, שמוֹנָה – סופר שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה יוֹם כְּמִנְיַן יְמוֹת שנת הַחַמָּה, ואף שכבר עבר אחד עשר יום משנת לבנה שלימה, וכן אילו עיברו בית דין את השנה ונוסף עליה חודש, אינו מתחשב בזה כלל, אלא כיון שעברה שנה תמימה לפי ימות החמה נהיה הבית חלוט ללוקח, דִּבְרֵי רַבִּי, וַחֲכָמִים חולקים וְאוֹמְרִים, מוֹנֶה שָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ מְיוּם לְיוֹם כמו שישראל מונים לפי חשבון שנת הלבנה, וכשיגיע בשנה פשוטה לסוף חודש השנים עשר, הושלמה השנה והוחלט הבית ללוקח,